Наш культурны асяродак
ЖЫРАНДОЛЯ
Выпуск № 24 (281)

■ Выстава

Немагчымае магчыма: калі каты плаваюць, то чаму людзі не лятаюць, як птушкі?

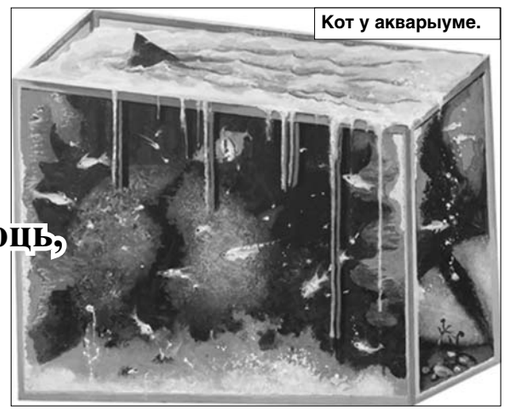
Кот у акварыуме.

Адносны кот (паводле Энштэйна)

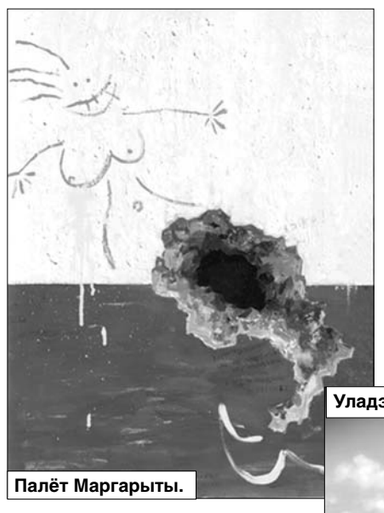
Палёт Маргарыты.

Ох ужо гэтае сучаснае мастацтва, чаго толькі не зробіць з людзьмі і істотамі. І так, і гэтак, і ўсё паставіць з ног на галаву, што ты потым будзеш хадзіць, напружваць мозг і думаць: «Можа, так і трэба?» Ну, каб трошкі жыццё ўзварухнуць і расквеціць. Вось каб яно падавалася такім мастацкім творам, дзе кожны няправільны альбо нелагічны рух — яшчэ адна фарба на палітры лёсу. І калі сапраўды лінію лёсу нельга змяніць, то замаляваць яе на далоні яркім чырвоным, нечаканым зялёным альбо дакладным чорным з элементамі (так і быць) звычайнага сіняга чарніла — чаму не?

Уладзіслаў Куфко.

Расквеціць звычайнае і паставіць яго ў незвычайныя ўмовы ўзяўся мастак з Брэста Уладзіслаў Куфко. Яго можна палічыць чалавекам дзіўным (калі не сказаць больш рэзка): гэта ж трэба, загнаў ката ў акварыум. Не, не ў рэале ўсё ж, а ва ўяўленні. Таму што «Кот у акварыуме» — гэта назва яго персанальнай выставы, якая працуе ў вялікай зале Музея сучаснага выяўленчага мастацтва. Але яна з шэрагу тых, дзе адразу трэба быць гатовым да таго, каб ката знайсці і ўбачыць і ў думках упісаць яго ў акварыум, калі падасца, што аўтар гэта выявіў неяк недакладна.

Ну, недакладна. Дакладна ж ніхто не будзе катаваць ката, садзіць яго ў акварыум, а потым пісаць «з натуры». Усё не так літаральна. Але калі ўявіць, што акварыум — гэта трошкі шырэйшае, чым акварыум з рыбкамі, гэта нібыта пакой, а вадкасць — паветра (эфір), які яго запаўняе, то зразумела, што з катом нічога дрэннага не здарыцца. Ці яшчэ гэта можа быць выйсце ў нейкі паралельны свет, дзе кот спачатку дэматэрыялізуецца, каб потым матэрыялізавацца ў іншым свеце і зажыць абсалютна іншым жыццём. Можна пайсці далей, як прапануюць арганізатары выставы: «Кот у Акварыуме — гэта праграміруемая матэрыя, якая можа змяняць свае фізічныя ўласцівасці? І потым, можа быць, што гэты «Кот» зусім і не кот? А «Акварыум» быццам бы і не акварыум, а толькі ўяўленне пра яго, ілюзія?»

Вось усё і становіцца на свае месцы: і мастак ужо не такі сапсаваны чалавек, а чараўнік, які распараджаецца рэчамі, нібыта толькі ад яго залежыць іх існаванне. У рамках выставы так яно і ёсць. Ён стварыў і прапанаваў аснову для далейшага развіцця гэтых рэчаў. Натуральна, што ў выявах (карцінах) нічога не зменіцца, але можа змяніцца ў галаве людзей, якія на гэта глядзяць. Яны могуць пачаць фантазіраваць. Яны ўключаць сваё трэцяе вока — і ўбачаць паралельны свет, зразумеюць, што ўсё наогул вельмі адносна. Тут вам адначасова згадка і пра Альберта Энштэйна, яго «джазавы партрэт», як кірунак, у якім трэба мысліць (вось толькі паспрабуйце там разгледзець самога Энштэйна!). Тут вам і парушэнне законаў гравітацыі — з магчымасцю палётаў для Маргарыты (колькі спакусы ў гэтым учынку). І Русалкі на ветках сядзяць (і не толькі на ветках, таму асабліва небяспечныя). Карацей, усё, што мы лічылі трызненнямі асабліва таленавітых людзей, раптам можа акрэсліцца і нават зацягнуць у нейкія іншыя сусветы. Усё залежыць ад таго, што ўзяць за кропку апоры. І ў чым пабачыць паралельнасць існавання, а мастак Куфко нібыта падказвае, шукае паралелі і падабенствы паміж рэчамі і з'явамі абсалютна процілеглымі. У яго творах жывуць парадоксы, і ён іх не баіцца. Ён іх уключае ў свае сэнсавыя загадкі, выяўленыя і расквечаныя фарбамі.

Дзіўна для мастака, які жыве ў сваім родным Брэсце. Пры гэтым выстаўляўся за межамі Беларусі — у Галандыі, Германіі, Польшчы. У 1987 годзе Уладзіслаў Куфко атрымаў сярэбраны медаль на выставе «Маладыя мастакі» ў Маскве. Быў адзначаны як «Чалавек года ў галіне выяўленчага мастацтва» Беларускім фондам культуры ў 2000 годзе. А ў юбілейным, 2005, годзе ўзнагароджаны медалём Беларускага саюза мастакоў. Натуральна, лепшая ўзнагарода для мастака — цікавасць да яго прац. А яна ёсць: з боку музеяў і прыватных калекцыянераў. Хочацца, відаць, у паралельную прастору.

Ларыса ЦІМОШЫК

■ Імпрэзы

СВАБОДА ДЛЯ ТВОРЦАЎ

Летам па суботах культура выходзіць на плошчу

Месца сустрэч — плошча Свабоды: апоўдні тут збіраюцца творчыя асобы, каб паказваць тое, што ўмеюць, кантактаваць, размаўляць, забаўляць і далучаць да інтэрактыву тых, хто ў сталіцы жыве альбо прыехаў у Мінск на вакацыі ці як турыст. Гэта расцягнутыя фактычна на ўвесь дзень «тусоўкі» для цікаўных і неабыякавых, каму надакучыла сядзець дома. І навошта, калі можна ў адным месцы паглядзець розныя тэатралізаваныя паказы, рыцарскія баі, пабачыць «жывыя скульптуры», паслухаць «жывых» музыкаў?

Кожны раз ёсць магчымасць пабачыць нешта новае. Нават тыя ж тэатралізаваныя паказы прадуманы па розных тэмах ад самой беларускай старажытнасці і шляху «З варагаў у грэкі», Полацкага княства да гісторыі Магдэбургскага права (натуральна для падзей ля Ратушы), расповед пра князя Вітаўта і іншых уладароў Вялікага Княства Літоўскага. І іншыя перыяды таксама знойдуць адлюстраванне: XIX стагоддзе дапаможа раскрыць губернскі баль. XX — нагадае пра самыя драматычныя падзеі, звязаныя з дзвюма войнамі, якія пракаціліся па тэрыторыі нашай краіны. Глядзець і разумець — адна справа. Але чым добры такі адпачынак, дык магчымасцю нешта асвоіць самому. Можна паспрабаваць заняцца кавальскай справай. Ці навучыцца страляць з лука. Ці тыя ж танцы сярэднявечныя асвоіць — чаму не? Ды і сучасныя патанчыць разам з сябрамі. Ці майстры пластычных перформансаў могуць здзівіць мудрагелістымі думкамі, якія перадаюцца праз рухі. Сваю справу будуць рабіць і вулічныя акцёры, для якіх гэты час — самы чаканы: з эксперыментальных тэатраў «Те=(art)», «EYE», тэатра ўзаемадзеяння «Мусташ», вулічных тэатраў «Вір», «Тэатр з гарышча» і іншых. І музыкі могуць сабраць вакол сябе публіку. Тым больш, што літаральна на вуліцы можна часам пачуць тых, чые песні потым будуць гучаць на радыё ці ў тэлеэфіры. У фестывалі вулічнай музыкі сёлета заяўлены такія ўдзельнікі, як гурты «Юлані», «Street Band», «Танга Чашырскага ката», інструментальны ансамбль «ARS LONGA» і іншыя.

Няпраўда, што летам культурнае жыццё з горада сыходзіць. Сталічная плошча Свабоды — месца сустрэч для тых, хто замест адпачынку ля вады ці на градках аддае перавагу жывым зносінам і актыўнаму далучэнню да творчасці. Часам — спантаннай, нястрыманай, вольнай. Тое, што стала сімвалам еўрапейскіх гарадоў, — напоўненыя крэатывам і жывой энергіяй вуліцы — Мінск асвойвае пакрысе. Але не адмаўляецца ад самой ідэі ажывіць гарадскую прастору ў летні час.

Ларыса ЦІМОШЫК

■ Асоба

ЛЭДЗІ АНІМАЦЫЯ

Раней папулярна было хадзіць у клубы. У прыватнасці кінаклубы. Кіно заўсёды было любімай забавай людзей, кіно было аддушынай, кіно было жыццём. Калі раней кінаклубы былі, а ў некаторых краінах і застаюцца папулярнымі, то ў нас цяпер цяжка знайсці падобнае аб'яднанне аматараў кінематографа. Адно з нешматлікіх — кінаклуб «Фруза» ў Інстытуце журналістыкі БДУ, названы ў гонар заснавальніцы беларускай кінакрытыкі Ефрасінні Леанідаўны Бондаравай. Акрамя магчымасці паглядзець кіно, у тым ліку беларускае, гэты кінаклуб запрашае на сустрэчы тых, хто наша кіно стварае. Адной з адметных стала сустрэча з выдатным беларускім рэжысёрам анімацыйных фільмаў Ірынай Кадзюковай, лаўрэатам многіх фестываляў, намінантам кінапрэміі «Залаты арол» (які называюць расійскім «Оскарам»).

Гледзячы на гэтую жанчыну, можна было зразумець, чаму яе называюць Лэдзі Анімацыя. Сутнасць такой з'явы, як анімацыя, наогул трэба выводзіць ад слова «аніма», што значыць душа. Яе стужкі незвычайна шчырыя і добрыя, наіўна-прыгожыя, ад іх немагчыма адарвацца як дзецям, так і дарослым: яны па-за ўзростам, таму што кранаюць самае існае ў чалавеку...

РЭЦЭПТ МАЛАДОСЦІ

«Нядаўна я глядзела па тэлебачанні «Вянок санетаў» Рубінчыка з такой радасцю! Я ж там здымалася! Толькі прыйшла тады на студыю... І ўсё маё жыццё звязана з кіно, з анімацыяй, — кажа Ірына Кадзюкова і называе сябе шчаслівым чалавекам — яна займаецца тым, што ёй падабаецца. — Я не страціла да гэтага часу цікавасць да прафесіі. Калі я пачынала, прафесія рэжысёра ў анімацыі не была жаночай. Нас тады было так мала, трэба было даказваць сваю вартасць, выжываць у свеце мужчын. Але цяпер усё змянілася».

«Анімацыя — гэта мастацтва, якое прымушае доўга быць маладым», — адзначае Кадзюкова. А як жа можна пасталець, калі працуеш для тых, хто нават не задумваецца аб узросце, калі робіш мультфільмы для дзяцей? Нездарма ж анімацыя жаночага роду — гэта як расказаць казку, а казкі расказваюць маці. І вялікая колькасць адкрыццяў у анімацыі належыць жанчынам, напрыклад сілуэтная анімацыя Лоты Райнігер, «Прынц Ахмед» — яе ж цікава глядзець і цяпер. Як лічыць Ірына Кадзюкова, «ніхто далей не рушыў, усё, што робяць цяпер, падобнае, але зачараванасці такой няма». Раней ніхто не збіраўся спаборнічаць, не хацеў рабіць лепш за іншых, скідваць кагосьці з Алімпу, лічылі за найлепшае любіць, і ў галаву не прыходзіла спаборнічаць, напрыклад, з Фёдарам Хітруком, які стварыў «Канікулы Баніфацыя». Рабіць лепш за яго? Не можа быць! Гэта ж немагчыма!..

Ірына Кадзюкова пачала цікавіцца мультыплікацыяй пасля таго, як убачыла на тэлебачанні сюжэт пра тое, як рабіць анімацыйныя стужкі. Тады яна і зразумела, што нічога на свеце больш не хоча так моцна, як размалёўваць пэндзлем карцінкі. Але вучылася Кадзюкова не на аніматара. Адразу яна паступіла на журфак БДУ, пасля першай напісанай нататкі «зразумела, што лепш журналістыкай не займацца, і пайшла на філфак атрымліваць самую «небалючую» адукацыю». Дарэчы, цяпер дзякуе філфаку за тое, што яна адна з нешматлікіх аніматараў, якія пішуць пісьменна. Адначасова Ірына займалася анімацыяй. Лічыць, што ёй мог бы пазайздросціць сам Пікасо, бо ў мультыплікатараў «малюнак яшчэ і рухаецца».

«Аніматары не падобны да іншых кінематаграфістаў. Тут трэба шмат працаваць, патрэбен гумар. Гэтая прафесія адштурхоўвае дрэнных і сумных людзей. Таму атрымліваецца кола тых, дзе ўсе адзін за аднаго радуюцца. Мова анімацыі сумяшчае ў сабе ўсе віды мастацтва. Мяне просяць даць азначэнне анімацыі, а яго няма!» — распавядаючы пра свой мультыплікацыйны вопыт, Ірына тлумачыць, як гэтае мастацтва зачароўвае. Напрыклад, Хаяо Міядзакі палюбіў анімацыю, убачыўшы «Снежную каралеву», якой ужо 60 гадоў. У Юрыя Нарштэйна мультфільм «Ліса і заяц» пачаўся з паху свежага снегу, а знакаміты «Вожык у тумане» — з гуку сухога лістка, які падае.

Сястра і брат.

СУКЕНКА ДЛЯ «ШАПЭНА»

Анімацыя жыве вельмі доўга. Кадзюкова кажа, што найлепш за ўсё гэта разумееш, калі будзеш глядзець мультфільмы, якія глядзеў са сваімі бацькамі ў дзяцінстве, з уласным дзіцем. Анімацыя проста не можа памерці, бо гэта нітка, якая звязвае. Яна звязвае пакаленні, прымушае паслядоўнікаў, якія будуць займацца мультыплікацыяй, любіць тое, што было зроблена да іх. Таму такі поспех у старога, добрага «Вожыка ў тумане» ды «Снежнай каралевы», якую проста немагчыма параўноўваць з сучаснымі «Снежнымі каралевамі»: яны — гэта, хутчэй, спробы, халодныя клішэ без усялякіх сюрпрызаў і «грацыі памылкі». А тая, колішняя «Снежная каралева», — сапраўдны шэдэўр. Але цяпер набірае папулярнасць такая форма фестывальнага кіно, як «новае — гэта даўно забытае старое»: тэхналогіі, якія робяцца рукамі. І чым больш відаць, што гэта зроблена рукамі, чым больш грубасці, а не «камп'ютарнай гладкасці», тым большую цікавасць выкліча стужка.

«Тэхналогіі робяць многія фільмы падобнымі», — кажа Ірына. І сапраўды, колькі ўжо ў свеце гэтых аднатыпных мультфільмаў, якія не змогуць навучыць дзяцей чамусьці добраму, а толькі паказваюць нейкія спрэчкі ды бойкі. Можа, і добра, што «Шрэка» ў беларускай анімацыі не будзе ніколі».

Здаецца, у анімацыі галоўнае — выявы, але тут важнымі з'яўляюцца і словы. Ірына Кадзюкова любіць фільмы, якія «гавораць», нягледзячы на тое, што не ўсё паддаецца словам. «Калі ўсё можна пераказаць, калі ўсё пойдзе ў словы — навошта тады здымаць? Здымаць трэба тады, калі ёсць штосьці, што не паддаецца словам, але і гэта не значыць, што ўсё атрымаецца». Яна, як філолаг, любіць стужкі, якія гавораць і маюць сюжэт — у гэтым павінна быць гармонія.

Гэтая жанчына жыве сваёй працай — «рэжысура ва ўсім». Калі яна працавала над «Шапэнам», які прынёс мультыплікатару намінацыю на «Залатога арла» (расійскі «Оскар»), то, скончыўшы працу над стужкай, Кадзюкова «адчувала сябе крыху ўдавой» — гэта ўсяго некалькі хвілін экраннага часу, а колькі працы, колькі сябе яна аддала гэтаму фільму! Але калі збіралася на цырымонію ўзнагароджання, то купіла прыгожую доўгую сукенку любімага колеру Шапэна. «Гэта было ў павільёнах «Масфільма», што сімвалічна, таму што я дэбютавала ў рэжысуры менавіта там. Я памятаю, як на маёй дэбютнай працы разгортваецца знакаміты надпіс «Масфільм». Гэта вельмі дорага мне. І я ішла ў фіялетавай сукенцы па калідорах, не верыла, што тое са мной адбываецца. Я не атрымала статуэтку. У зале я напісала сыну, што «арол» не наш. Ён адказаў, што гэта добра, бо яго ўсё роўна няма дзе паставіць. Насамрэч, я на той момант ужо шмат узнагарод атрымала».

Ірына расказвае быццам бы пра кіно, а насамрэч — пра жыццё, вяртаючы некаторыя яго імгненні. Вось так, вяртаючы імгненні, Кадзюкова стала знакамітым мультыплікатарам і рэжысёрам, не заўважыўшы гэтага. Гэтая жанчына неверагодна самакрытычная, кажа, што ёй заўсёды страшна на праглядах сваіх стужак, нават калі яна атрымлівае за іх узнагароды: «Фільмам заўсёды не задаволена. Цябе могуць узнагароджваць чым заўгодна, а ты будзеш плакаць аб тым, што ты не змог зрабіць. Таму што іншыя бачаць тое, што зроблена, і толькі ты плачаш аб тым, што не зроблена, што магло б атрымацца. А тое, што зроблена, цябе мала цікавіць».

ЭМАЦЫЙНАЯ СКАРБОНКА

Беларусі было наканавана стаць не тое, каб сталіцай анімацыі, але даць шмат прафесіяналаў гэтай справы. Першая анімацыя Юрыя Нарштэйна была зроблена на «Беларусьфільме». Яна была ўключана ў фільм Уладзіміра Бычкова «Увага! У горадзе чараўнікі!», дзе таксама здымалася Ірына Кадзюкова. Праз колькі гадоў Нарштэйн ёй скажа: «Вось так у Вас трапілі бацыльі анімацыі, так Вы заразіліся!»

Сусветная анімацыя звязана з Беларуссю не толькі іменем Нарштэйна, але і Аляксандра Татарскага (аўтара легендарнай «Пластылінавай вароны»), і Аляксандра Пятрова (4 разы быў намінаваны на «Оскар» і аднойчы яго атрымаў), які прыехаў у Мінск па размеркаванні, але не атрымаў інтэрнат. Так мы згубілі лаўрэата «Оскара».

Але шмат выдатных аніматараў у Беларусі працуе і зараз, сярод іх Ірына Кадзюкова, сапраўдны майстар, але ёй не чужы «страх перад белым аркушам», калі не ведаеш, што рабіць. Тады яна п'е гарбату, расказвае анекдоты, смяецца (як і Юрый Нарштэйн), але потым усё роўна ідзе і робіць: «Бываюць няўдачы, але гэта прыватны выпадак. Таксама як і кіно — прыватны выпадак анімацыі». Раней яна думала, што ўсё прыходзіць з вопытам, але пераканаў у адваротным Нарштэйн: «Не кажыце мне пра вопыт. Яго не існуе».

Ірына кажа, што ўсё ідзе ад любові, усе яе стужкі: і «Легенда пра лэдзі Гадзіву» (прыгожая, узвышаная гісторыя), і наіўная казка «Было лета», і многія іншыя яе працы. Яна ў кожнай гісторыі знаходзіць нейкія цуды, бачыць тое, чаго не бачаць іншыя: «У мяне ёсць свая эмацыйная скарбонка. Там могуць быць пахі, смакі, тое, ад чаго вам рабілася добра. Хай гэта адчуюць і іншыя. Вельмі хочацца дзяліцца тым, што ўражвае. Я думаю цыкламі, гэтым і адрозніваюся ад іншых рэжысёраў. Цыкл — гэта мой магічны крышталь. Усе фільмы дапаўняюць адзін аднаго».

Яна не збіралася быць рэжысёрам, яна хацела займацца толькі мультыплікацыяй. Ёй і гэтага было дастаткова — мара спраўдзілася. Яна не думала, што будзе знаёма з вялікім Нарштэйнам, што будзе ездзіць на фестывалі і прэміі ў прыгожых доўгіх сукенках. Кадзюкова кажа пра сябе: «Перад вамі шчаслівы чалавек». І сапраўды ёй верыш, асабліва калі ўбачыш хоць адну яе працу — нешчаслівы такога проста не зробіць. Самым вялікім цудам Ірына лічыць нараджэнне дзіцяці: «Як яно расце? Гэта ж неспасцігальна!..» Можа, менавіта таму яе фільмы такія: цуд для цуду?

Калі запытаць, каму Кадзюкова прысвячае казкі, для каго яна іх робіць, то яна адкажа, што гэта «ўнутранае прысвячэнне сабе-дзяўчынцы». І гэта відаць, бо лепш, чым для сябе, не зробіш ні для каго. Таму яе мультфільмы такія кранальныя, зробленыя з любоўю.

Маргарыта ДЗЯХЦЯР

Шапэн.

■ Напярэдадні прэм'еры

Сярэдзіна ліпеня. Час, калі тэатральнае жыццё заціхае. Тэатры ў асноўным упадаюць у летнюю спячку, а спектаклі прыходзіцца літаральна «лавіць», калі яны яшчэ недзе ёсць. Нібыта глядач летам не такі актыўны, гэтым абумоўлены звычайна летнія «тэатральныя канікулы». І вось у такі час Беларускі дзяржаўны маладзёжны тэатр ладзіць прэм'еру — на закрыццё свайго сезона. Прэм'еру, якую аматары тэатра ніякім чынам не абыдуць увагай з трох прычын. Па-першае, праз тое, што для лета гэта выключны выпадак. Па-другое, шэкспіраўскі «Сон у летнюю ноч» найбольш адпавядае настрою і думкам, уласцівым для лета. І трэцяе: аўтар пастаноўкі — запрошаны рэжысёр з Расіі Іскандэр Сакаеў, для якога гэта трэцяя праца ў беларускім маладзёжным тэатры (у афішы ёсць такія яго спектаклі, як «Казіны востраў» і «Чайка»). Першыя дзве выклікалі вельмі гарачыя спрэчкі, а тэатралам запомніліся своеасаблівай трактоўкай і вырашэннем. Некаторыя ўжо напружыліся: што ж атрымаецца з Шэкспіра? Пра тое, што атрымаецца ў выніку, мы абавязкова раскажам сваім чытачам і кожны з іх зможа маральна падрыхтавацца да прагляду гэтага спектаклю ўжо ў новым сезоне. Але сёння хацелася б прыслухацца да разваг Іскандэра Сакаева пра тое, што ёсць тэатральны працэс у Беларусі і якім чынам у яго можа ўпісацца спектакль «Сон у летнюю ноч» паводле Шэкспіра.

Не спаць!

Рэжысёр Іскандэр Сакаеў пра «Сон у летнюю ноч» і тэатральны Мінск

П'ЕСА

— З тых пастановак «Сну ў летнюю ноч», што я рабіў у Баку і Іжэўску, гэтая найбольш адпавядае таму, што я хацеў бы бачыць. Гэта найбольш «мой» спектакль, па тым, як ён будуецца, па тым, якія сэнсы счытваюцца акцёрамі. Але ўсё роўна будзе асобны спектакль: бакінскі тэмперамент з мінскім ніяк параўнаць нельга, гэта розныя стыхіі. Адна п'еса, але атрымаліся тры розныя спектаклі, таму што гэта тры этнасы, тры розныя культуры, хоць паўсюдна я ставіў на рускай мове. Але нават руская мова ў розных мясцінах розная. І гэта тры розныя прасторы. Да Беларускага дзяржаўнага маладзёжнага тэатра ў мяне асаблівае стаўленне. На гэтай пляцоўцы і ў гэтай прасторы — прыярытэт для акцёраў. Сцэнаграфія выконвае службовую функцыю, з'яўляецца ігравым фонам для іх. У працэсе працы над сцэнічнай рэдакцыяй я апусціў нюансы, якія ў кантэксце сучаснасці ўжо не зусім зразумелыя — упрыгажэнні, жарты, якія ў часы Шэкспіра былі актуальныя. Лічу, што добры тэкст можна ставіць і ў пяты, і ў шосты раз, бо кожны раз у ім нешта адкрываеш. Шэкспіраўскі схіляе да пошукаў. «Сон у летнюю ноч» — гэта п'еса, якая не мае прывязкі да канкрэтных гістарычных падзей, да канкрэтнай эпохі. Афіны там вельмі ўмоўныя, найбольш дакладная частка ва ўсёй гэтай гісторыі — тое, што звязана з духамі, з лесам, з магамі, паганскімі абрадамі.

У нас жанр пазначаны як «небяспечная камедыя». Калі ставяць гэтую п'есу, то апускаюць як правіла самае галоўнае: п'еса пачынаецца з вайны, толькі што скончылася вайна паміж афінянамі і амазонкамі. І потым будзе наступная вайна... Міфалагічная калізія не вельмі прадугледжвае весялосць. «Небяспечная камедыя» — непрадказальная. Сапраўды, п'еса пра каханне, але тут вельмі шмат дзіўнага, з даволі сумнай высновай, што ўсё каханне — гэта морак і самападман. Атрымліваецца: адносіны галоўных герояў абумоўлены ўздзеяннем кветкі — наркотыку ці афрадэзіяку. А потым з іх здымаюць уздзеянне кветкі, але адзін застаецца ў гэтым стане. Гісторыя такая, што яе складана прайграць, супаставіць са сваім чалавечым досведам. Вось каму, напрыклад, удавалася ператварыцца ў асла, а потым наадварот?.. Адкрытая тэатральнасць, іграўвыя моманты, дыктуюць адпаведны спосаб існавання і падыход да самой п'есы: немагчыма сур'ёзна пражываць гэтыя калізіі. Ёсць ілюзія, што ўсё сур'ёзна і па-сапраўднаму, але гэта гульня... З іншага боку, тэкст Шэкспіра дысцыплінуе акцёраў: трэба трымаць радок, трэба быць увесь час вельмі сабраным і пры гэтым нясумным. Александрыйскі верш схіляе да таго, каб ужо да трэцяй старонкі маналогу глядач пачынаў «распаўзацца» і драмаць. Таму мы яшчэ шукалі дзейсную дамінанту, якая магла б абуджаць і стаць дабаўкай да асноўнай стравы.

ГЛЯДАЧ

— У мяне была задача зрабіць нясумна — гэта ўсё-такі маладзёжны тэатр. Мінская шырокая публіка (не маю на ўвазе тых, хто сочыць за тэатральнымі фестывалямі) ужо вельмі не спешчаная разнастайнасцю. Беларускага гледача прывычылі да аднатыпнага тэатра, і ён не гатовы бачыць нешта дзіўнае. Задача мая, як рэжысёра, — прыцягнуць у гэты тэатр такога гледача, які жадае дзіўнага, хоча нечага такога, чаго не ўбачыць ні ў якім іншым месцы. Я хадзіў па мінскіх тэатрах. Вельмі люблю беларускі тэатр, у свой час быў актыўным гледачом тэатра імя Янкі Купалы. Але апошнім часам ёсць адчуванне, што ты ва ўсіх тэатрах глядзіш адзін спектакль. Нудны, бытавы. Нават не столькі справа ў дэкарацыях, а ўвогуле ў прадказальнасці. Хочацца рабіць нешта непрадказальнае. Натуральна, калі чалавека прывычылі есці рыс на першае, на другое, на трэцяе і на дэсерт, а тут раптам яму прапануюць фуагра, ён насцярожыцца. Ён не ведае смаку дзіўнай экзатычнай стравы і спачатку верагодна, будзе пляваць. Тут трэба даць зразумець, што гэта, каб рассмакаваць. Узрушыць чалавека. А то і без таго ўсё добра ў беларускіх тэатрах, таму павінен быць спектакль, дзе ўсё не так прыгожа-цудоўна, дзе ўсё скандальна, дзе глядач патрабуе грошы за квіткі. Павінен быць такі спектакль, як адначасова могуць быць і тыя, дзе ўсе цудоўна засынаюць, у свой час прачынаюцца, каб папляскаць і ўручыць абавязковыя маргарыткі. Няхай гэта будзе мой спектакль. Затое тыя, хто застаецца на ім да канца, адчуваюць сябе пераможцамі: мы выцерпелі!.. Я чытаў водгукі на «Чайку», і мяне парадавалі, напрыклад, нават крайне негатыўныя. Што мне падабаецца ў Беларусі: тут людзі пішуць адкрыта, не баяцца выказаць сваё стаўленне. Але адчуваецца, што глядач прывык да кашы. Я лічу, што мае спектаклі, хутчэй, як сырое мяса. Трэба кашу разбаўляць, можа, таму мяне і запрашаюць, бо які сэнс ствараць спектаклі, якіх і так шмат у рэспубліцы? Тым больш, што галоўны ўтрымальнік тэатра — людзі, якія купляюць квіткі. Трэба зрабіць так, каб яны, прыйшоўшы ў тэатр, захацелі яшчэ раз прыйсці, можа, нягледзячы на тое, што ім не ўсё спадабалася. Каб ім захацелася паспрачацца. Добрым крокам з'яўляецца прамы кантакт з гледачом. Размовы, абмеркаванні, круглыя сталы. Каб быў момант вербальнага ўзаемадзеяння. Важна выхоўваць такога гледача, які жадае прыйсці менавіта сюды і ўбачыць менавіта гэта.

ТЭАТР

— Я вельмі люблю Мінск і вельмі люблю маладзёжны тэатр менавіта таму, што тут можна ўсё. Я такую «Чайку» не мог бы сабе дазволіць ні ў якім Ніжнім Ноўгарадзе (гэта не літаральна, а, хутчэй, прыклад тэатральнага традыцыяналізму). А тут я магу дазволіць сабе свабоду, лёгкасць ва ўзаемадзеянні з акцёрамі і дыялогу з гледачом. Я такое не ў кожным расійскім горадзе і тэатры магу сабе дазволіць. Больш за тое, у Санкт-Пецярбургу шмат якія вольнасці ўспрымаюцца з недаверам, вось Масква наадварот вельмі лаяльная. А Мінск у гэтых адносінах, мне здаецца, сталічны горад. Амаль еўрапейскі. Іншая справа, што яму трэба паказваць рознае, паказаць такое, што, можа быць, цяпер і не спадабаецца. Мінск, наогул Беларусь, знаходзіцца пакуль у вельмі камфортным становішчы паводле таго, як тэатр узаемадзейнічае з гледачом у параўнанні з тым, што адбываецца ў Расіі. Таму што там за гледача трэба ўжо змагацца, рабіць нейкія высілкі для таго, каб ён прыйшоў у тэатр. Там вымушаны выжываць. Але мне здаецца, што маладзёжны тэатр вызначае кірунак таго, што хутка і тут трэба будзе не рабіць гледачу «прыгожа», а фарміраваць яго густы і працаваць так, каб ён хацеў прыйсці сюды, таму што тут ён атрымае нешта такое, чаго яму ні дасць ні кіно, ні казіно, ні яшчэ нешта. Гэты тэатр спрыяе стварэнню асяродка. Але сустрэчы з гледачамі павінны быць сістэмнымі. Павінна быць праграма. У пачатку сезона, калі ўсе са свежымі сіламі, можна спрачацца, адстойваць свой пункт гледжання. Гэта добрая справа, яна дае чалавеку магчымасць быць уключаным у працэс, адчуваць сябе саўдзельнікам, што яго меркаванне таксама важна. У мяне ўжо склалася свая сістэма ўзаемаадносінаў з гэтым тэатрам. Тут вялікая колькасць цікавых акцёраў, якія неабыякавыя да таго, што яны робяць. Дзіма Багаслаўскі, які не цудоўны артыст і драматург. Я ведаю яго п'есы, бачыў па іх спектаклі. Але гэта не маё. Мне вельмі падабаецца яго «Ціхі шэпт сыходзячых крокаў», гэта вельмі добрая драматургія. Але выключэнне з правілаў, з шэрагу той сучаснай драматургіі на рускай мове, якая сёння вызначае асноўныя кірункі ў тэатры. На жаль, сучасная рускамоўная драматургія вельмі прайграе літаратуры, з якой я люблю працаваць. Літаратура ўплывае на тое, што адчуваеш сябе сааўтарам, можаш даць жыццё таму, што яшчэ не было рэалізавана ў тэатры.

Ларыса ЦІМОШЫК.